

Fényáteresztő képek

Látogatás Kárpáti Tamás festőművész műtermében

– *Január 12-én zárt a budai, várnegyed galériabeli kiállításod. Most itt beszélgetünk a szentendrei műtermedben. Úgy látom a képeid alapján, hogy missziónak tekinted az alkotást. Honnan jött ez? A gyerekkorodban gyökerезik?*

– Én nagyon rossz rajzos voltam az általános iskolában, anyám azt akarta, hogy ne bukjak meg rajzból, és vett rajzszerzőszámokat, akkor indult el a vonzódásom a rajzolás, festés felé, ami aztán később szenvedéllyé vált. A főiskolán már nem is volt más, egész nap a szakmai dologgal foglalkoztam az elméleti órákon kívül. Minden ilyesmit csak szenvedéllyel lehet csinálni. Számomra a festés a legfontosabb. Ha három napig nem festhetek, akkor tárgy leszek, egy elviselhetetlen tárgy. Tulajdonképpen minden szenvedéllyel így van az ember. Az elhagyás elvonási tünetekkel jár, a szervezet követeli, meg a lélek...

– *Szeretted a főiskolát?*

– Nagyon szerettem odajárni, másodsorra vettem fel. Barcsaytól az anatómiát tanultam, Sarkantyú Simon osztályába jártam, ott megtanultuk a festészet iránti alázatot. Be kellett járni másodpercponthosszúval. Ha valaki késett tíz percet, azt a mester hazaküldte. Akkor nem volt lazaság. De jó is volt ez a fegyelem, mert hiába van örületes tehetsége valakinek, ha nem csinálja, nem dolgozik, nem állít ki, leépül. Ez a belső készítés elsorvad.

– *Az elején, a főiskolai időszakban mi motivált?*

– Nagyon szerettem a középkori táblaképekből áradó áhítatot, bár ma már nem úgy hatnak rám, van rajtuk valami kedves báj, és egy kicsit groteszknek hatnak, de aztán az ehhez való viszonyom megváltozott. Ma általános a groteszk, csak a gúnyolódás számít valamit. Ma már ez engem taszít.

A 18. század végén indult felvilágosodás, de inkább az elsötétedés eszméjének kísérőjelenségeként, a történelemnek, de a szellemtörténetnek is egy feltétlen sötét szakaszát nyitotta meg, beindult az egyházgyalázás, a liberalizmus ráömlesztése mindenre.

Nekem abból elegendő lett úgy 2000 körül, éreztem, hogy lelkileg nem vállalható csupán ábrázolni a valóságot, annak mi értelme? Akkor alakult ki bennem valami közelítés. Nem realista az arányrendszer, amit próbáltam, hanem valami eszményítés, tehát kerestem valami kiutat ebből.

– *Nem bánt téged, ha olyan szellemi elődökkel hasonlítanak össze, mint pl. Rembrandt, Turner, Gulácsy vagy Mednyánszky? Érzel velük valami lelki rokonságot, vagy csak a technikai hasonlóság adja ezt a benyomást?*

– Nem bánt, mindenkinek van apja, anyja, mindenki elindul valamiből, attól még az ő szellemiségét viszi bele, a saját belső érzéseit fogalmazza meg. Lehet, hogy vannak stílárís, technikai hasonlóságok, de a lelkiség az ő világát tükrözi. De hát így volt régen is, Rubens másolta Tizianót, de Rembrandt is vett át tőle kompozíciót, minden egymásra épül.

– *Lehet, hogy ma hiányzik a tisztelet és az alázat a korábbi mesterekkel szemben?*

– Igen. Én nagyon szerettem, amikor anyám elvitt a Szépművészeti Múzeumba, és megfigyelhettem a régi technikákat, mindenből lehet tanulni, és azt továbbfejleszteni. Tisztelni kell a nagy elődöket, meg kell ismerni a múlt eredményeit, abból lehet aztán túllépni, integrálni kell a hagyományokat ahhoz, hogy gyökere legyen az újnak.

– *Hogy találtál rá a lazúrozásra?*

– Igen, ez érdekes volt, először nem mertem nagyon megmutatni próbálkozásaimat a főiskolán a mesteremnek, Sarkantyú Simonnak, mert ő szigorú mester volt, de nem szólt érte, sőt amikor először meglátta, nem mondta, hogy nem jó... Ott próbáltam ki először ezt a lazúrozó technikát, emlékszem, elkezdtem a képet világossal aláfesteni és rálazúrozni. Lehet aztán tenyérrrel visszadörzsölni, de ez csak úgy megy, ha végigpróbáljuk a lehetőségeket. Ezzel a valóságot el tudom távolítani a megfoghatatlan irányában, ami a nézőt a lelki mélységek felé mozdítja.

– *Ahogy a valóságtól lépünk el a kép belseje felé, épp a távolítással közelítünk a megértéshez. Mészöly Miklóstól olvashatjuk: „amit szavakkal bekerítetek, az mindig innét marad a teljesség határán”. Ha a teljességet akarjuk megragadni, mindig csak ilyen puhán, sejtetésekkel lehet?*

– Vállalni kell, hogy amíg anyagból vagyunk, töredékesek vagyunk, majd ha szellemiek leszünk, akkor látunk színről színre. Az aláfestés kemény, határozott ecsetvonásokkal jár, erősen kontrasztos, utána a lazúrok által megpuhul, elálgatul, akkor távolodik el a realitástól, akkor közelít Krisztus igazi valóságához. Az egymáson átderengő rétegek távolítják Jézus alakját, mégis úgy közelíti ez a technika a kép üzenetét, hogy nem a megfoghatóról beszél, ahol minden izom kirajzolódik, hanem a megfoghatatlant hozza mégis közel, de nem materiális, hanem lelki közelségbe.

– *Honnan jön ez a belső fény, amely a képekből árad? A lélek mélyén rejtőzködő fények és árnyékok a saját belső küzdelmedet vetítik ki, vagy tükröz tartanak elénk, hogy elmerülhessünk a saját mélységeinkben?*

– Nem tudom, addig festem, amíg örömem nem lesz a képben, ez így jön magától, nem tehetek róla. Nem kell mindent magyarázni. Magyarázzon mindent a tudomány, az ő dolga. A színeknek a térhatását használom ki, a hideg szín van alul, ráteszem a meleg lazúrokat, sokszor egymás komplementer, kiegészítő színeit, ettől olyan lebegésszerű lesz.

– *A növényi elemek zöldesek, erre jön a kadmiumnarancs, ettől tere lesz a képnek, atmoszférája, de nem reális, hanem lelki értelemben. Ezen a félkész képen hány réteg van?*

– Teljesen átfestett figura is van rajta, kettő is, eredetileg a fej is fordítva volt, kifelé nézett a képből, a kezeket is épp átfestettem. Egy kész kép alatt két-három szintén kész kép van. Alulra olyan festéket teszek, amely szív, pl. a földfestékek, a lazúrszínek pedig telítve vannak olajjal meg lakkal, és visszaverik a fényt. Tehát két réteg közé legyengített dammárlakkot teszek, amikor már úgy két hétig szárad, és abba még belefestek jó olajosan.

– *Ha egyszer arra kerül a sor, hogy a te képeidet kell restaurálni, nem tartasz tőle, hogy nehéz lesz tisztításnál megkülönböztetni a végső lakkréteget a leheletvékony lazúrrétegektől?*

– De igen, ha leszednék a sok lazúrt, oda lenne az egész, mert ugyanaz az oldószer oldja a lakkot, mint a lazúros festőszert. Mednyánszky is rengeteg festékes lakkot úsztatott egymásra, ezért érzékeljük, hogy szinte áttetszők a képei.

– *A 19. század végén használták az ún. galériatónust, barnás festéket keverték a lakkba, hogy melegebb, összeérlettebb legyen a kép, de ha leszedjük, kemények a körvonalak és nyersek a színek. Amikor átdolgozol egy képet, és átsugáriz az alsó réteg, visszahat-e rád annak az állapotnak a szeltemisége, módosítja-e a következő szint tematikáját?*

– Hogyne, tudat alatt minden előző réteg hat a következőre. Az igazán jó kép alatt legalább három-négy van, de olyan érdekes, hogy nem látszik abból semmi, és mégis érződik valahol. Ha van több réteg, több átdolgozott felület, az olajfesték olyan súlyossá válik, olyan bensőséges, sokkal érdekesebb, gazdagabb, mélyebb. Ahol pl. Jézus különböző mozdulatait festem meg, vagy különböző testhelyzeteket, amelyek más és más bibliai eseményre utalnak, úgy építek rá, hogy tudom, mi volt alatta. Ha reálisan fogalmazunk, a lenolajtartalom miatt áttetszővé válik, de valójában a sok lelkiség összegződik benne...

– *Látom, hogy különböző felületjatekokat adnak az eltérő vásznak. A vászon textúrájának megválasztásánál milyen vezérelveket követsz?*

– Rétegelt lemezre felkasírozom a vékony lenvásznat, és arra alapozok rá. Bemártom a vásznat az enyvbe, jól kihúdom, kinyomkodom, hagyom megszáradni, másnap megkeverem az alapozót, hegyi kréta és enyves víz, és ezzel húzom át. Felfeszített vászonnál lenolajat is teszek bele, hogy rugalmas legyen, de mostanában a fatáblánál is szoktam, mert így jó stabil, és nem szív olyan nagyon, bár én szeretem, ha szívó az alapozás, többretegű festésnél ez nagyon hasznos, és stabilabb így, csak hosszabb ideig kell száradni hagyni.

– *Itt látok egy olyan képet, amelynek a textúrája eltér a többitől. Ez milyen felület? Alapozott papír?*

– Nagyon sokat festettem mostanában papírra, ez nagyon jó minőségű papír, száz százalék cellulóz, savmentes, nem alapozom, csak enyvvel fölkasírozom egy táblára, és így festek rá. Ha átítatja az enyv, utána a festőszert és az olaj, telítődik vele, nem fog töredezni, remélem, eléggé időtálló lesz. Maulbertschék a barokkban mennyi kis vázlatot festettek papírra, és megmaradtak, Holbeinnek is sok rajzát láttam kiállításokon. Az is számít, hogy nem mozog, föl van kasírozva, a papír így nem hullámosodik. Nagyon szeretem a faktúráját. Más a fénytörése, a kevésbé mozgalmal témáknál a festőfelületeket megmozdítja térben, ahogy vibrál rajta a fény.

– *Milyen színnel alapozod a képeidet?*

– Színes alappal indítok, vagy egy okkert húzok fel, vagy egy narancsosat, szürkét középtónusban, fölrajzolom a mélyeket, aztán a világosakat felteszem. Szeretem ecsettel kenni föl a táblára az alapozót, festői gesztusokkal, hogy egy kis élete legyen, tükörsimára nem szeretem hagyni, az nem mozdítja meg úgy a fantáziát. Ha már megvan az alap, az mindig fehér először, de akkor föl hígtott dammárlakkal és olajfestékkal áthúzom, így kapom meg a színes alapot. Ahogy beszívódik, húsz perc múlva már érzem, hogy gyönyörűen lehet rá dolgozni. Én direkt szeretem, ha kicsit beleoldódik az alap színe a képbe, mert akkor olyan képlekeny az egész, olyan mámoros dolog dolgozni rajta.

– *Nyilvántartod, hogy miket állítottál ki és hol?*

– Persze, 1974-től folyamatosan írom, mikor, hol, mi volt kiállítva. Rájöttem, hogy csak azt szabad kiadni a kezemből, amiről tudom, hogy jó, mert ha nem elég jó, azt mindenki érzi, és túlad rajta, eladja, és ez a kevésbé jó kép képvisel engem, ez nagyon rossz érzés. Külföldön is vannak festményeim és itthon is, állami és magángyűjteményben.

– *Nem érzed szükségét, hogy időnként meglátogasd a képeidet?*

– A gyűjtőkkel többnyire baráti kapcsolatom is van, gyakran beszélünk, találkozzunk, tudok a képekről. Ha a szíve szerint választ a gyűjtő, akkor örül neki, megtartja, nem adja tovább. Aki csak egy nevet akar vásárolni, annak nincs olyan kötődése a képhez, csak mondták neki, hogy ez értékes, akkor biztos jó befektetés – gondolja, de lelkiileg nem kötődik hozzá, ha úgy alakul, könnyen megválnak tőle.

– *Hogy tudja megőrizni a művészet iránti alázatát egy olyan festő, aki szinte minden lehetséges díjat, elismerést megkapott, hogy csak a legfontosabbakat említsem, a Derkovits-ösztöndíjtől a Munkácsy-díjon át a Magyar Köztársaság Érdemes Művésze díjig; aki a MAOE, a Magyar Képzőművészek Szövetsége és a Magyar Művészeti Akadémia megbecsült tagja?*

– Nagyon örülök én ezeknek a díjaknak, de nem jó elszállni tőlük. Inkább munkára kell hogy serkentsenek, de azt hiszem, minden művésznek az a legfontosabb, hogy amin éppen dolgozik, az a lehető legjobb legyen. Ez a belső díj...

– *Volt valami megrázó élmény az életedben, ami közelebb vitt a hithez, vagy egyszerűen belenőttél?*

– Szerintem mindenkinek az életében vannak csodák, csak nem mindenki veszi észre őket. Pedig ezek segítenek a hithez. Volt, amit utána kezdtem el figyelni, amikor csodák kezdtek el történni, de minderre csak utána gondoltam vissza, hogy milyen döbbenetes. Egyszer valahogy nagyon későn keveredtem haza, akkor még Pesten laktam a Veres Pálné utcában, és hirtelen olyan nagyon furcsán kezdett zuhogni a hó, egyik másodpercről a másikra öklömnyi pelyhekben, szóval olyan jelenésként. Akkor ez nagyon erősen hatott rám. Persze ez nem azt jelenti, hogy már másnapról hittem, de én templomba is úgy alkalmilag járok. Tudod, nekem a rendszeresség nem megy. A rendszeresség a testnek nagyon jó, a lelket viszont öli. Én csak a saját ritmusomban tudok dolgozni. A ritkább találkozás viszont sokkal megrázóbb. Az Isten által rám ruházott történések, vagy az én történéseimre épülnek. Ez az emberi erőszak, az meg az isteni ösztönzés. Te is, amikor festesz, biztos nem erőlteted végig görcsösen azt, amit el akarsz érni, hanem hagyod, hogy visszahasson az anyag. Isten is diktál, tehát hagyni kell őt dolgozni mibennünk, és akkor jó rácsodálkozni a képre.

Jó érzés, hogy le tud mondani az ember bizonyos dolgokról. Az ember szeret a képen egy részt, és a többit hozzá akarja festeni. Ez a legrosszabb. A képen azt kell először lerontani, ami leginkább tetszik, és akkor egy nagy megnyugvás jön. Ha az ember ragaszkodik egy kis szigethez, akkor az elvonja a figyelmet a többitől. Lehet, hogy önmagában jó, de nem szolgálja az egészet. Alá kell rendelni, mint az énekarban a kórustagok hangját, hogy egyik se lógjon ki, mindegyik az egységes hangzást szolgálja. A képeknél fontos az eltávolítás. Mikor először közelről megfestem, konkrétan, aztán elkezdem távolítani, általánosítani. Minél konkrétabb, annál szűkebb körnek szól. Márpedig az a missziója a képnek, hogy hasson.

– Mennyire nyúlsz vissza tudatosan a nagy elődökhöz, tanulmányozod-e őket, vagy csak a hasonló lelkiségből fakad, hogy ilyen technikával dolgozol?

– Jártam sokat múzeumokba, de hogy ez hogy alakult, és miért kezdtem el, miért szerettem meg, azt nem tudom. Hogy valahol ennek a mámora, lebegése ragadott meg.

– Próbálkoztál más művészeti ággal is?

– Szobrokat is készítettem, főleg bronzból. Kénmájjal patináztam a bronzszobrokat, Szabó Tamás szobrász barátom segített. Itt láthatsz néhányat, a kiállításon is volt egy kirakva, de a rajz, a festés vonz jobban, a szobrászatba épp csak belekóstoltam. Érdekelt, hogy az a plasztikus hatás, amit létrehozok síkban, hogy jelenik meg térben. De az agyag képlékeny, nem olyan idegen tőle a megfoghatatlan lebegés ábrázolása, mint gondolnánk az öntés után, a kemény bronzot látva.

– Visszatérve a várnegyed galériabeli kiállításra, azt a címet adtad neki, hogy *Con spirito*, lélekkel, lelkesen. Honnan jött ez az elnevezés? Van-e ennek valami története?

– Ez egy zenei szakszó, a jelentése fontos nekem: előadandó. Valamiért szeretem ezt az archaikusságot. Keszthelyen volt egy kiállításom március 28-án, amelynek azt a címet adtam, hogy *Vir dolorum*, vagyis a fájdalomak férfinja. Húsvétkor volt. Gondolkodtam sokat, hogy ezt adjam-e, de ennek az archaikussága, a hangulata is vonz. Másrészt a nagypénteki, húsvéti liturgiához köthető. Már magának a szónak is szakrális kisugárzása van.

– Azt láttam a kiállításon, hogy a kereteid aranyozottak, de szabályos szakaszonként kilátszik a bólusz. Az ég-föld kapcsolatot fejezi ki? Mivel minden képed ezt a gondolkört fessegeti, ez a keretmegoldás a kép szerves része?

– Nem is bólusszal csinálom, hanem égetett sziênával, de ez szándékos, mert azt láttam, hogy nagyon élettelen a keret, ha nincs megmozgatva a felülete. A metállapok az illesztéseknél nem érnek össze, mint normál esetben, amikor ráfed egyik a másikra. Így élőbbé, mozgalmasabbá teszi a keretet, és a földszín visszaköszön a képen, a vörös a vércsikokra, Krisztus szenvedéstörténetére is utal. A föld a bólusz, ill. itt a szienai föld, az ég az arany, a szentség szimbóluma.

– Olvasgattam rólad interjúkat, és azt látom, hogy hit helyett a homályt, megfoghatatlant, nagy misztikumot emlegetik. Hogy is lehetne materiálisan megragadni a transzcendenciát?

– Mindig a lehetetlent jó megpróbálni. A szellemi valóságot nem lehet körvonalazni, de az nagyon is konkrét, amit én akarok mondani ezekkel a képekkel. Jézust Krisztust hirdetem, aki lélekkel fest, a hit felé irányítja a figyelmet.

– Egész életed, egész munkásságod ezt sugározza. A festészet is misszió, az ember megfesti az üzenetet, aztán a mű dolgozik tovább, beteljesíti sorsát.

– Ez vigasztaló. Ha nem hitből jön, akkor mit ér? A művészet lényege, hogy a holt anyagból életet teremtsen. Erről szól a Sixtus-kápolnában Ádám teremtése. Ott a gyönyörű hús-vér test, de nincs benne élet. Isten egy ujjával teremti meg, teszi élővé, sőt hozzá sem ér, csak megközelíti. Mint az aranyozásnál, nem érhetünk hozzá az aranyfüstlemezhez, csak fölé tartjuk az alkoholos ecsetet, és máris fölszippantja. Még levegőt se szabad venni, mert elszáll az egész.

– Az érintés olyan fontos, amíg az „Isten ujjá” nincs rajta egy művön, addig nem születik meg igazán. De amikor jön egy belső impulzus, közben a lazúrokkal áttetszővé válik a kép, egyszer csak megvan az a távolság, a belső, szakrális tér, ami ahhoz kell, hogy bele tudj bújni a képbe.

– Abszolút így van, csak én az ecset nyelvén mondom el. A Sixtus-kápolnában az Ádám teremtése történetben a háttér, sőt az egész környezetet hagyta Michelangelo, csak a lényegre akarta kifejezni, mikor Isten megérinti, életet lehel belé. Két ujj érintése, ill. majdnem érintése. A képnél is így van, mikor érzem, hogy minden ott van, csak a lélek hiányzik belőle, akkor jön ez az érintés...

– A kiállításodon úgy éreztem, mintha egy templomban ülnék, még az orgonaszó is felbúgott valahonnan nagyon mélyről. Nem attól működik egy templom, hogy szép üvegablaka van, hanem hogy átélem-e Isten jelenlétét. Itt a belső templomomat hívták elő a képek.

– Igen, hosszabb időt kell rászánni a művek szemlélésére, ma az a baj, hogy a képeket túl felületesen nézik, pedig ahhoz, hogy megérezze a néző az üzenetet, le kell ülni nyugodtan, idő kell, hogy hasson az emberre. Akkor olyanok jönnek elő, ami felületesen nem látható, teljesen megnyílik a kép. Sokan mondják, nem művészetértő emberek is, hogy ha sokáig nézik, akkor kezd kibontakozni a fej, a test. A mai korban az a rossz, hogy az emberek úgy rohannak, hogy talán nem is élnek, csak valamiféle szellemi-anyagi halmozás van, lelki semmi, kiüresedés, sok ember azt hiszi, pénzért mindent meg lehet venni, mindenén végigrohan, néz, de nem lát semmit, nincs ideje, hogy megérezze a dolgokat, beépítse magába. A középkorban a falusi ember ki se lépett a falujából egész életében, de teljes mélységében megélte annak a kis világnak a valóságát.

– Előfordul, hogy egy kép idővel mást mond neked, mint amikor megfestetted?

– Sokszor úgy érzem, hogy megvan, sikerült valamit megragadni, nagy örömmel fekszem le, másnap reggel jövök föl a műterembe, hát katasztrófa, botrányosan rossz... Sokszor egy nap elég, hogy tisztán lássam, el van rontva az egész, nem jó. De előfordul fordítva is, előbb úgy látom, hogy nagyon gyenge, aztán másnap rohanok megnézni, izgat a találkozás, és látom, nem is olyan rossz...

– Úgy van az ember, mint Orpheusz Eurüdikével, hogy nem szabad hátrafordulni, majd csak fönt, a felvilágban, akkor kapjuk vissza a művet, amikor ez az eltávolítás megtörtént.

– Akkor látod igazán tisztán, máshogy zeng, ha úgy tudod nézni, mint egy külső szemlélő. Kívül kell kerülni a dolgokon, hogy igazán láthassuk őket.

– Az áttetsző lazúrok alatt láttam, hogy az ott alul valóságos, hús-vér test. Ha át tudok hatolni a sok rétegen, a szellemi rétegen is, ami elválaszt, valósággal ki tudnám tapintani, úgy érzem, valódi bársonyos bőr lenne. Ezt tudatosan alakítod így?

– Ez az, amit kapok. Felülről jött ajándék. Ráveszem a nézőt, hogy használja a képzelőerejét, mert itt van pl. ez a kéz a sok áttetsző lazúr alatt, alig látszik, mégis érzékelhető, hogy ezek az ujjpercek élnek, mozognak, és itt megint Rembrandt jut eszembe, mert abban a korban, ahol mindenki elvágólagosan

kereste a formai határokat, ő mert úgy belenyúlni, hogy abban a testben, kézben a mozgás legyen benne. Ő spahlival is dolgozott, Tiziano meg ujjal.

– *Lotznál láttam, mikor a Keletiben restauráltuk a szekkoít, hogy hihetetlen alaposan felkészült rajzilag, hogy aztán néhány könnyed mozdulattal oda tudja vetni a falra. Nálad is ennyi tanulmány előzte meg a látszólagos könnyedséget, amikor alig odalehelve formálsz meg egy alakot? Használatsz-e modellt?*

– Ezek belső figurák, ezekhez nem kell modell. Tanultam ugyan anatómiát, és a főiskolán évekig modell után rajzoltunk, festettünk, az elég volt, ma már belülről élnek ezek a figurák. Ismered azt a történetet, hogy valaki megrendel egy kínai festőtől egy kakast. Eltelik egy év, végre elkészül. Mikor elmegy érte, a kínai valami rettenetes összeget mond. De hát ez csak néhány egyszerű vonás, hogy kerülhet ennyibe? Erre a festő átviszi a másik szobába, amely színültig van kakas-rajzzal, és azt mondja: ennyi tanulmányt kellett készítenem, hogy pár vonallal meg tudjam rajzolni a lényeket.

– *Szoktál kísérletezni új anyagokkal?*

– Én a műanyagokkal úgy vagyok, hogy nincs igazán bizalmam benne, tartok a kiszámíthatatlan öregedéstől. A pesti műtermemben volt egy műanyag lavór, amelyet nem használtam, föl volt akasztva a falra, és ott sokat sütött a nap, egy délután egyszer csak azt vettem észre, hogy csíkokra hasadozott... Maradok inkább a jól bevált anyagoknál, mint a hegyi kréta, terpentín, damárlakk...

– *2010-ben megjelent gyönyörű albumodban leheletfinom szénrajzok is vannak. Hogy tudod monokróm technikával azt a belső sugárzást visszaadni, amitől úgy érezni, bennünket is eláraszt a fény?*

– Nem szigorúan vett monokróm technika ez, csak eszköztelenség, minél kevesebb színnel festeni, egyszerűen, visszafogottan.

– *Egyik rajzodon a tékozló fiú odaborul atyja lábához, aki maga Jézus, a lerogyó alak szinte csak a testéből kimetszett hiány.*

– Akkor leszünk teljes egészek, ha visszatalálunk a szeretet forrásához. Ahogy a test sorvad, úgy emelkedik a lélek, és a végén...

– *Weöres Sándor, aki idén lenne százéves, A teljesség felé című kötet A teljesség című fejezetében írja: "...merülj önmagadba, személyed alá, s ahol nincs tovább, ahol minden mindennel azonos: ez a teljesség." A festményeidről is ilyen mélyen megélt teljesség-tudat sugárzik. Érzel valami azonosságot Weöres megfogalmazásával? Segített-e neked Weöres, vagy/és Hamvas filozófija, hogy eljuss a képeiddel a lélek mélységéig, vagy a megélt hiteden keresztül jutottál el idáig?*

– Ezt én is tapasztalom nap mint nap festés közben is, hiszen sokszor van úgy, hogy nagyon meg akarom festeni a képet, vagyis az elképzelésemet teljes mértékben megvalósítani, és küzdök ezért napokon keresztül, mindent megpróbálok, és amikor már holtfáradtan feladom, akkor szinte csodászerűen egy olyan irányban indul el a kép festése, amire nem is gondoltam, és követem, akkor megoldódik minden, és rácsodálkozom, hogy szinte magától helyére kerül minden, vagyis: igen, akkor találok meg magam, ha le tudok mondani magamról. Sokszor van, hogy a kép egy részletét dédelgetem, kedves a számomra, és a többi részt ehhez akarom hozzáfesteni, soha nem sikerül: úgy

oldódik meg a kép, ha a legkedvesebb részt rontom le, adom fel, változtatom meg (vagyis lemondok a görcsös önmagamról), és akkor megnyílik minden, felszabadultam magamtól, persze ez nem jelenti azt, hogy úgy kezdek egy képnek, hogy semmi elképzelésem, állok és várok, hogy jöjjön valami, ami megfesti helyettem, küzdeni kell a végsőkig, és amikor minden lehetőséget, ami az agyamban van, megpróbáltam, és nem lett olyan, mint amit szerettem volna, és holtfáradtan lerogyok, akkor váratlanul megoldódik minden. Hagyni kell a Teremtőt is dolgozni: Ő megold mindent, amikor eljön az ideje, amikor nem ragaszkodom saját akaratomhoz. Gyönyörű dolog ez. Talán erre gondolt Weöres is, hogy akkor találom meg magam, ha elveszítem! De ez így van minden dologban: amit megszerzel, abban a pillanatban veszíted el, egyáltalán, valaminek az akarása a rossz, a legjobb a „legyen meg a Te akaratom”, és minden a helyére kerül. Erre az abszurdításra épül az egész világ: azért születünk, hogy meghaljunk? A fű azért nő ki, hogy elszáradjon?!

Így, idősebb koromra tapasztalom meg, hogy milyen a lemondás öröme: a Teremtő fontos egyedül. Az anyagi dolgokról való lemondás nagy lelki örömet tud okozni, és ez fölemeli az embert a nehézségek fölé. „Merülj önmagadba”, ahogy Weöres mondja, vagyis a világot a lelken keresztül tudod megoldani (ha egyáltalán meg kell oldani). A lélek a Teremtő csatornája, ahol hatni tud az emberre, a test úgy táncol, ahogy a lélek muzsikál. A lélek szerint élő embernek nem az a fejlődés, ha mennél több anyagi javat szerez meg, hanem ha arra vágyik, amije van.

Inkább a hiten keresztül jutottam el idáig, a világ inkább ezt „csak” igazolta, és olyan zsenik, mint Weöres, Hamvas gondolatai által erősödtem meg. De ezeket nem én gondoltam, hiszen miért azt gondoltam, amit?! Mi közöm a gondolataimhoz?

Miért pont azt gondoltam abban a pillanatban?! (Mert Isten így akarta!) Gyönyörű így élni: elveszíteni magam, hogy sokkal inkább magamat kapjam vissza, és ez az igazi én, és nem az, amit én csináltam magamból. Talán így gondolta Weöres is.

A *halálról* c. fejezetben írja: „vannak, akik egyéniségük fölé emelkedve, igazi lényükké a személytelen, örök mértéket teszik; halálukban úgy omlik le róluk a különlet, mint egy börtönfal.” Tudatosan keresed a teljesség felé törekvés bemutatását Jézus személyén keresztül? Milyen motiváció húzódik mögötte?

Igen, tudatosan, hiszen Jézus (Isten fia) volt az egyetlen, aki isten is és ember is volt egyszerre, vagyis a teljesség (test és lélek). Volt, hogy emberként szenvedett, és volt, hogy istenként létezett (csodák). Úgy gondolom, hogy a művészet (az anyaggal való matató) célja a lélekkeresés és az időnkénti rácsodálkozás örömeinek a megosztása másokkal. Mi, emberek, csak a megszűnésünkkel lehetünk teljesek, mintha egy nagy harc lenne a test és a lélek között, ahogy a testi dolgok visszaszorulnak, úgy jön elő a lélek. Persze semmi nem lehet abszolút ezen a világon.

A nagy szellemek, mint Weöres, nemcsak hogy tisztán látták ezt, amit én zavarosan próbálok megérteni, hanem hihetetlen, soha nem látott művészettel írták le!

– *Feltűnik szinte minden képeden, hogy nem te vagy jelen, hanem Jézus, vagy valamelyik tanítványa, vagy egy eszme. A Ki vagy te című fejezetben*

írja: Weöres: „– Ki vagy? A határtalan, mely fogantatásodkor a határok közt megjelent.” Milyen kérdéseket generálnak a nézőben a felvetéseid?

– Jézus is szeplőtelen fogantatásakor került határok közé, de ezzel Isten terve talán az, hogy megmutassa az embernek (teremtményének) a teljesség lehetőségét és elültesse benne a vágyat. A konkrétól el kell távolodni, hogy az eszményt, az ideált, a Teremtő közelségét éreztetni tudjam.

– Az egyszavas versei közül legizgalmasabb a Tojáséj. Mire asszociálsz erről, neked mit jelent ez a szokatlan, mégis a tojáshéjra is utaló szóösszetétel?

– Weöres az a nyelvzseni volt, aki (és erre a magyar nyelv hihetetlenül alkalmas) képes volt a hangsorok (szavak stb.) lelkeség-hordozását megérezni, éreztetni, hogy a magán- és mássalhangzók lélekre hatását végtelenül érezték, és mint a legnagyobb muzikusok (Pablo Casals a csellóján) – eltűnik a hangszer, el a hang, megszűnik a szó, csak a lélek van jelen!!

Hiszen ezt a szót leírhatta volna olyan összefüggésben is, hogy teljesen mást jelentsen, éreztesen, de így ez a szó a teljesség tud lenni! (A tojás egy sejt, maga a teljesség...)

Abban a pillanatban, ahogy elismerem a töredékességemet, akkor láthatok rá a teljességre, de a tökéletességre kell törekedni azzal a tudattal, hogy soha nem érem el ebben a világban (abszurd). Festés közben is, amikor hevülettel megy a munka, és egy állapotnál úgy érzem, hogy most valami süt a képből (a festék talán kicsit több lett, mint anyag), akkor, ha nem hagyom abba, hanem elkezdek okoskodni: hogy itt még egy kicsit, ott még azt a kompozíció miatt tegyük oda (vagyis elkezdek tudattal festeni), akkor vége, vége, összeomlik az egész kép. Ezerszer tapasztaltam ezt, vagyis ha felülírom aggyal az érzést, elveszti a varázsát a kép, a lélek kiszáll belőle.

– Mik a távlati céljaid, vannak-e újabb terveid?

– Jó lenne, ha néhányszor érezhetném még, a porban kotorászva, a ráta-lálás örömet.

– Beleolvastam a kiállítás vendégkönyvébe, hadd zárjam a beszélgetést Vasadi Péter szavaival:

– „De jó nem tudni. Megüresedni. Csak nézni. Hogy felmerüljön, ami lent van. Hogy más legyen, ami benne én, nekem, miattam. De jó a másik. A más-hogy. A »figyelj csak«! És valami soha nem volt, lesz, van, lehet... Most Tamás-ról, a képeiről írtam, amikről talán nem is szabad, mert nem is lehet beszélni. Ezek képek és ez elég.”

B. Tóth Klára